

5.8. Výchova k občanství

5.8.1. Charakteristika vyučovacího předmětu

Vyučovací předmět **Výchova k občanství** se zaměřuje na vytváření kvalit, které souvisejí s orientací žáků v sociální realitě a s jejich začleňováním do různých společenských vztahů a vazeb. Otevírá cestu k realistickému sebepoznání a poznávání osobnosti druhých lidí a k pochopení vlastního jednání i jednání druhých lidí v kontextu různých životních situací. Seznamuje žáky se vztahy v rodině a širších společenstvích, s hospodářským životem, činností důležitých politických institucí a orgánů a s možnými způsoby zapojení jednotlivců do občanského života. Seznamuje žáky s důležitými společenskými jevy a procesy, které se promítají do každodenního života a mají vliv na utváření společenského klimatu. Zaměřujeme se na utváření pozitivních občanských postojů, rozvíjíme vědomí sounáležitosti k evropské civilizaci tak, aby žák podporoval přijetí hodnot, na nichž je současná demokratická Evropa budována, včetně kolektivní obrany. Důležitou součástí vzdělávání je prevence rasistických, xenofobních a extremistických postojů, výchova k toleranci a respektování lidských práv, k rovnosti mužů a žen a výchova k úctě k přírodnímu a kulturnímu prostředí i k ochraně uměleckých a kulturních hodnot. Tato vzdělávací oblast přispívá také k rozvoji finanční gramotnosti a k osvojení pravidel chování při běžných rizikových situacích i při mimořádných událostech.

Výchova k občanství konfrontuje a porovnává poznatky, dovednosti a zkušenosti z výuky a osobního života žáků s informacemi z dalších zdrojů, dílčí podněty objasňuje, zdůvodňuje a rozšiřuje. Pomáhá utvářet vztahy žáků ke skutečnosti, respektovat a uplatňovat mravní principy a pravidla společenského soužití i mezilidských vztahů a přebírat odpovědnost za vlastní názory, chování a jednání i jejich důsledky. Vede k angažovanosti v řešení problémů spojených s ochranou životního prostředí a k pochopení významu a nezbytnosti udržitelného rozvoje jako pozitivní perspektivy dalšího vývoje lidské společnosti. Seznamuje žáky se vztahy v rodině a širších společenstvích, s hospodářským životem a rozvíjí jejich orientaci ve světě financí. Přibližuje žákům úkoly důležitých politických institucí a orgánů, včetně činností armády a ukazuje možné způsoby zapojení jednotlivců do občanského života. Učí žáky respektovat a uplatňovat mravní principy a pravidla společenského soužití a přebírat odpovědnost za vlastní názory, chování a jednání i jejich důsledky. Rozvíjí občanské a právní vědomí žáků, posiluje smysl jednotlivců pro osobní i občanskou odpovědnost a motivuje žáky k aktivní účasti na životě demokratické společnosti.

Cílové zaměření vyučovacího předmětu

Vyučovací předmět *Výchova k občanství* směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí tím, že vede žáka k:

- rozvíjení zájmu o současnost a minulost vlastního národa, utváření vědomí přináležitosti k evropské kultuře;
- rozlišování mýtů a skutečnosti;
- snaze o objektivní posouzení společenských jevů současnosti i minulosti;
- vytváření schopnosti využívat jako zdroj informací různorodé texty společenského i společenskovedního charakteru;
- rozvíjení orientace v mnohotvárnosti historických, sociokulturních, etických, politických, právních a ekonomických faktů tvořících rámec každodenního života; k poznávání a posuzování každodenních situací a událostí ve vzájemných vazbách a širších souvislostech včetně souvislostí mezinárodních a globálních;

- úctě k vlastnímu národu i k jiným národům a etnikům; k rozvíjení respektu ke kulturním či jiným odlišnostem lidí, skupin i různých společenství;
- uplatňování aktivního přístupu k ochraně zdraví, života, majetku při běžných a rizikových i mimořádných událostech i poznávání otázek obrany státu;
- získání orientace v aktuálním dění v ČR, EU a ve světě, k rozvíjení zájmu o veřejné záležitosti;
- utváření vědomí vlastní identity a identity druhých lidí, k rozvíjení realistického sebepoznávání a sebehodnocení, k akceptování vlastní osobnosti i osobnosti druhých lidí;
- orientaci v problematice peněz a cen a k odpovědnému spravování osobního (rodinného) rozpočtu s ohledem na měnící se životní situaci;
- rozpoznávání názorů a postojů ohrožujících lidskou důstojnost nebo odporujících základním principům demokratického soužití; ke zvyšování odolnosti vůči myšlenkové manipulaci;
- uplatňování vhodných prostředků komunikace při vyjadřování vlastních myšlenek, citů, názorů a postojů, k zaujímání a obhajování vlastních postojů a k přiměřenému obhajování svých práv.

Výchova k občanství je povinný vyučovací předmět pro žáky II. stupně ZŠ v 8. a 9. ročníku. Navazuje na základy, které žáci získali ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět v 1. – 5. ročníku. Vyučuje se v 1 hodinové týdenní dotaci. Tematický okruh Člověk jako jedinec je přesunut do předmětu člověk a svět práce – 8. ročník, Svět práce.

Zařazená průřezová témata

Vyučovací předmět **Výchova k občanství** zahrnuje všechna průřezová témata.

Z průřezového tématu **Osobnostní a sociální výchova** tematické okruhy Rozvoj schopností poznávání – prolíná celým vzdělávacím oborem; Poznávání lidí; Mezilidské vztahy a Komunikace.

Průřezová témata **Výchova demokratického občana** a **Multikulturní výchova** jsou ve vzdělávacím oboru zahrnuta kromě MV1 celá.

Z průřezového tématu **Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech** jsou zařazeny tematické okruhy Objevujeme Evropu a svět; Jsme Evropané.

Z průřezového tématu **Environmentální výchova** jsou zařazeny tematické okruhy Lidské aktivity a problémy životního prostředí; Vztah člověka k prostředí.

Z průřezového tématu **Mediální výchova** jsou zařazeny tematické okruhy Kritické čtení a vnímání mediálního sdělení; Interpretace vztahu mediálních sdělení a reality; Fungování a vliv médií ve společnosti.

Výchovné a vzdělávací strategie vyučovacího předmětu Výchova k občanství

Kompetence k učení

Společné výchovné a vzdělávací strategie a postupy:	Doporučené realizační formy a metody:
<ul style="list-style-type: none"> • Seznamujeme žáky s plánováním vlastního učení a motivujeme je k celoživotnímu vzdělávání. • Vedeme žáky k účinnému vyhledávání informací z různých informačních zdrojů, k jejich zpracování a využívání. • Směřujeme žáky k zobecňování poznatků. • Klademe důraz na význam vzdělávání pro úspěšný rozvoj žákovy osobnosti. • Pomáháme žákovi k uvědomění si vlastních předností, schopností a dosažených znalostí a dovedností. • Aktivně propojujeme teorii s praxí a opačně. 	<p>výklad vlastní prožitky skupinová práce sebehodnocení, hodnocení druhých čtení s porozuměním práce s textem společně tvořené výpisky problémové vyučování třídění a přiřazování termínů</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Motivujeme žáka k dosažení co nejlepších výsledků. 	<p>stanovení dílčích problémů samostatný výklad</p>

Kompetence k řešení problémů

Společné výchovné a vzdělávací strategie a postupy:	Doporučené realizační formy a metody:
<ul style="list-style-type: none"> • Vedeme žáky ke vnímání problémové situace. • Směřujeme k řešení těchto situací s cílem umět rozpoznat problém, jeho příčiny a na základě analýzy určit řešení. • Vštěpujeme, že případným nezdarem práce nekončí. • Motivujeme k vytrvalosti a následnému dořešení problému. • Vedeme k uvědomění si vlastních pracovních pokroků. • Rozvíjíme kritické myšlení a vedeme žáky k obhajobě a zodpovědnosti za svá rozhodnutí. 	<p>problémový výklad hraní rolí řízený rozhovor učení prožitkem skupinová práce referáty prezentace diskuse skupinové hodnocení, sebehodnocení</p>

Kompetence komunikativní

Společné výchovné a vzdělávací strategie a postupy:	Doporučené realizační formy a metody:
<ul style="list-style-type: none">• Vedeme žáky, aby se dorozumívali kultivovaně, výstižně, srozumitelně a jazykovými prostředky vhodnými pro danou komunikační oblast (v ústním i písemném projevu).• Učíme žáky vnímat a chápat různá jazyková sdělení a vhodně na ně reagovat.• Učíme je formulovat a konkretizovat určitý problém (názor).• Rozvíjíme schopnost žáků mluvit a rozhodovat se na základě získané informace vztahující se k nejrůznějším situacím, analyzovat je a kriticky posoudit jejich obsah.• Zapojujeme žáky do diskuse, kde mohou vyjádřit svůj názor, obhajovat ho a dokládat vhodnými argumenty.• Vedeme žáky k porozumění různým typům textů, obrazových materiálů a běžně užívaných gest.• Podporujeme samostatné vyhledávání informací žáky v knihovně a v dalších informačních zdrojích.• Podněcujeme žáky, aby o informacích přemýšleli, třídili je, rozlišovali podstatné od nepodstatného, zdůvodňovali svá rozhodnutí a vyvozovali závěry se záměrem rozvíjet jejich kolektivní a společenské vědomí.• Učíme žáky orientovat se ve světě informací, tvořivě s nimi pracovat a využívat je v dalším vzdělávání a praktickém životě.• Vedeme žáky k rozlišování subjektivnosti a objektivnosti sdělení.• Vedeme žáky k chápání funkce televize a ostatních médií, naučíme je orientovat se v jejich mnohostranné nabídce z hlediska kvality a významu pro vlastní život.• Podněcujeme žáky k aktivní spolupráci při různých akcích.	dialog diskuse práce s textem referát

Kompetence sociální a personální

Společné výchovné a vzdělávací strategie a postupy:	Doporučené realizační formy a metody:
<ul style="list-style-type: none">• Směřujeme žáky ke spolupráci v týmu, učíme je organizovat práci v různě velkých skupinách a zároveň přijímat různé skupinové role.• Trpělivě a nenásilně rozvíjíme potřebu sociálního učení se s cílem vytvořit si osobní morální kodex s ohledem na silné a slabé stránky žákovy osobnosti.• Využíváme každé situace k rozvoji kladných charakterových vlastností žáka.• Usilujeme o pochopení nutnosti rozvoje kreativity vzhledem k možnostem profesního zařazení.• Podporujeme spolupráci.• Vedeme žáky k využívání zkušeností druhých a navazování na již známé poznatky a prožitky.• Pomocí kladné motivace usnadňujeme utváření pozitivních postojů a návyků v souladu se zdravým rozvojem osobnosti.• Citlivě usměřujeme a rozvíjíme projevy zdravých ambicí.• Vedeme k přijímání společenských rolí, a tím uvědomování si svého platného zařazení do společnosti.	skupinová práce hraní rolí řízený i volný dialog diskuse problémová výuka učení prožitkem sebereflexe forma kladného hodnocení (odměňování) sebehodnocení prezentace řešení problémů a konfliktů rolí

Kompetence občanské

Společné výchovné a vzdělávací strategie a postupy:	Doporučené realizační formy a metody:
<ul style="list-style-type: none">• Vedeme žáky k umění naslouchat a vyjádřit svůj názor (jako jednotlivce, jako skupina).• Učíme žáky vhodně (slušnou formou) argumentovat a tolerovat názory druhých.• Učíme je respektovat ostatní (jiná kultura, jiné náboženství, starší, postižení apod.).• Vedeme žáky k odmítání násilí.• Poskytujeme informace o řešení problémových situací (kde hledat pomoc, zdravé sebevědomí, asertivita).• Vedeme žáky ke znalosti svých práv a povinností (Mezinárodní úmluva o právech dětí) ve škole (Školní řád) i mimo školu.• Vedeme žáky ke znalosti a důslednému dodržování pravidel slušného chování a základních morálních principů.• Vedeme žáky k odpovědnosti za své chování a jednání.• Rozvíjíme schopnost žáků rozpoznat vážnost situace a adekvátně se rozhodovat.• Učíme každého žáka jednat zodpovědně.• Seznamujeme žáky se základními tradicemi.• Vychováváme žáky k vlastenectví, ke vztahu k regionu.• Učíme žáky vážit si kulturního a historického dědictví.• Vedeme žáky k aktivnímu spoluvytváření kulturního prostředí školy a obce.• Vedeme žáky ke kladnému vztahu a k ochraně životního prostředí.• Vedeme žáky k odpovědnosti za zdraví své i ostatních.	<p>diskuse rozhovor dramatizace řešení modelových, problémových situací situační hry tvorba pravidel třídy problémový výklad</p>

Kompetence pracovní

Společné výchovné a vzdělávací strategie a postupy:	Doporučené realizační formy a metody:
<ul style="list-style-type: none"> • Dbáme na dodržování zásad bezpečné práce a ochrany zdraví. • Při výuce vytváříme podnětné a tvořivé pracovní prostředí, žáky vedeme k adaptaci na nové pracovní podmínky. • Zapojujeme žáky do vytváření kritérií pro hodnocení. • Vedeme žáky nejen k ochraně svého zdraví, ale i zdraví druhých a k šetrnému přístupu k životnímu prostředí. • Vedeme žáky k pozitivnímu vztahu k práci. Vždy pochválíme nejen kvalitně odvedenou práci, ale i snahu a píli. • Vedeme žáky k vyhledávání a třídění informací, jejich propojení a využití v jednotlivých oborech lidské činnosti. • Učíme žáky vyhodnocovat získané informace s ohledem na jejich budoucí profesní zaměření. • Nabídkou volitelných předmětů pomáháme žákům nejen rozvíjet jejich zájmy, ale usnadňujeme i výběr jejich budoucí profesní orientace. • Vedeme žáky k objektivnímu sebehodnocení a posuzování svých reálných možností. • Předkládáme žákům dostatek informací o základních činnostech potřebných k uskutečnění podnikatelského záměru a k jeho realizaci. • Učíme je stanovit si cíl, pojmenovat jej a rozfázovat postup k jeho dosažení. • Upozorňujeme na možná rizika podnikání. • Vedeme žáky k samostatnému hledání informačních zdrojů. 	<p>instruktáž, výklad vlastní podíl žáků na vytváření pravidel (přebírání role učitele) výklad reproduktivní metoda prezentace vlastní práce dramatizace diagnostika vlastních schopností sociometrické dotazníky práce s tiskem, internetem dramatizace</p>

Kompetence digitální

Společné výchovné a vzdělávací strategie a postupy:	Doporučené realizační formy a metody:
<ul style="list-style-type: none">• Vedeme žáky k jejich aktivnímu využívání při učení, zapojení do života školy a do společnosti.• Podporujeme žáky v samostatném rozhodování při využívání technologií.• Podporujeme žáky v získávání a vyhledávání dat, informací a digitálního obsahu.• Vedeme žáky ke kritickému posouzení vyhledaných dat.• Motivujeme žáky k vyjadřování se za pomoci digitálních prostředků.• Podněcujeme žáky k zefektivnění a zjednodušení svých pracovních postupů a výsledků.• Vedeme žáky k předcházení situacím ohrožujících bezpečnost zařízení i dat.• Upozorňujeme žáky na negativní dopad na jejich tělesné a duševní zdraví i zdraví ostatních.• Vedeme žáky k etickému jednání při komunikaci a sdílení informací v digitálním prostředí.	práce s textem, učebnicí, elektronickou knihou, obrázky, tabulkami, symboly, znaky vyhledávání informací orientace v získaných vědomostech a dovednostech práce na PC a jiných digitálních zařízeních rozhovory, besedy, videa, práce ve skupině, motivační činnosti a hry hodnocení individuální, skupinové, sebehodnocení písemný kultivovaný projev v digitální podobě – přání, sdělení, prosba, dopis, referát, úvaha individualizace ve výuce vyhledávání informací z různých zdrojů modelové situace, praktické činnosti práce podle návodu

5.8.2. Vzdělávací obsah vyučovacího předmětu Výchova k občanství

Výchova k občanství

8. ročník

Očekávané výstupy RVP ZV	Konkrétní školní výstupy	Učivo	mezipředmětové vztahy, průřezová témata
ČLOVĚK VE SPOLEČNOSTI			
<p>Žák:</p> <ul style="list-style-type: none"> • uplatňuje vhodné způsoby chování a komunikace v různých životních situacích, případné neshody či konflikty s druhými lidmi řeší nenásilným způsobem 	<p>Žák:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vysvětlí, jaký význam má základní vzdělání pro jeho vlastní vývoj a budoucí život v dospělosti • objasní význam spolupráce při řešení problémů a dosahování cílů v rodině, ve škole, v obci • rozlišuje, které projevy chování jednotlivce můžeme považovat za společensky (kulturně) vhodné a které nikoliv • rozpozná, v jakých společenských vztazích je osobně začleněn a jaké sociální role pro něj z těchto vztahů vyplývají 	<ul style="list-style-type: none"> • naše škola: život ve škole, rodině a obci, práva a povinnosti, význam a činnost žákovské samosprávy, společná a společenská pravidla a normy; vklad vzdělání pro život • chování člověka v každodenním životě, ve společnosti • lidská setkání: přirozené a sociální rozdíly mezi lidmi, rovnost a nerovnost, rovné postavení mužů a žen; lidská solidarita, pomoc lidem v nouzi, potřební lidé ve společnosti 	<p>OSV 7: Vztahy a naše skupina/třída (práce s přirozenou dynamikou dané třídy jako sociální skupiny)</p> <p>VDO 1: Rozvoj schopnosti poznání</p> <p>OSV 6: Vzájemné poznávání se ve skupině/třídě</p> <p>OSV 8: Asertivní komunikace, dovednosti, komunikační obrany proti agresi a manipulaci, otevřená a pozitivní komunikace; Pravda, lež a předstírání v komunikaci</p>

Očekávané výstupy RVP ZV	Konkrétní školní výstupy	Učivo	mezipředmětové vztahy, průřezová témata
<ul style="list-style-type: none"> objasní účel důležitých symbolů našeho státu a způsoby jejich používání 	<ul style="list-style-type: none"> vysvětlí a zdůvodní, jaký význam mají symboly suverenity státu, vyjmenuje a popíše symboly suverenity ČR vyhledá příklady nejvýznamnějších míst, památek, událostí, osobností a zvyklostí regionu, ČR i českého národa popíše nejdůležitější regionální i národní zvyklosti i obyčeje a národní svátky v průběhu roku a zdůvodní, proč je slavíme vyjádří, co nás navzájem spojuje v národ popíše kulturní život a kulturní instituce svého bydliště (regionu) vyjádří, co rozumíme pojmem vlast a vlastenectví zjistí příklady místních tradic a zdůvodní, proč je dobré je udržovat pojmenuje příklady nejvýznamnějších kulturních tradic své rodiny v průběhu roku, vysvětlí, jaký význam má pro jednotlivce i pro společnost jejich udržování 	<ul style="list-style-type: none"> naše vlast: pojem vlasti a vlastenectví; zajímavá a památná místa, co nás proslavilo, významné osobnosti; státní symboly, státní svátky, významné dny naše obec, region, kraj: důležité instituce, zajímavá a památná místa, významní rodáci, místní tradice, ochrana kulturních památek, přírodních objektů a majetku 	<p>EV 3: Ochrana přírody a kulturních památek</p> <p>MV 2: Lidské vztahy</p>

Očekávané výstupy RVP ZV	Konkrétní školní výstupy	Učivo	mezipředmětové vztahy, průřezová témata
<ul style="list-style-type: none"> objasní potřebu tolerance ve společnosti, respektuje kulturní zvláštnosti i odlišné názory, zájmy, způsoby chování a myšlení lidí, zaujímá tolerantní postoje k menšinám 	<ul style="list-style-type: none"> objasní význam dodržování zásad společenského styku a kulturního chování pro svůj vlastní život i život ostatních lidí na příkladech správně rozliší případy asertivní a agresivní mezilidské komunikace uvede příklady zapojení menšin do života společnosti uvede nejdůležitější národnostní menšiny ČR charakterizuje základní součásti kultury, vyjádří, jaký mají význam v životě člověka objasní, proč je třeba respektovat jiné národy a národnosti, vyloží význam věty "cizí země – vlast jiného národa" 	<ul style="list-style-type: none"> vztahy mezi lidmi: osobní a neosobní vztahy, mezilidská komunikace kulturní život: rozmanitost kulturních projevů, kulturní hodnoty, kulturní tradice; kulturní instituce 	<p>OSV 7: Mezilidské vztahy</p> <p>MV 2: Lidské vztahy</p> <p>MV 3: Etnický původ</p> <p>MV 4: Naslouchání druhým, komunikace s příslušníky odlišných sociokulturních skupin, vstřícný postoj k odlišnostem</p> <p>MV 5: Principy sociálního smíru a solidarity</p>

Očekávané výstupy RVP ZV	Konkrétní školní výstupy	Učivo	mezipředmětové vztahy, průřezová témata
<ul style="list-style-type: none"> • kriticky přistupuje k mediálním informacím, vyjádří svůj postoj k působení propagandy a reklamy na veřejné mínění a chování lidí 	<ul style="list-style-type: none"> • objasní možná nebezpečí působení masmédií a masové kultury na člověka, uvede příklady z vlastního života • popíše vliv reklamy na člověka a vyjádří svůj názor na reklamu • vyloží podstatu reklamních praktik masového prodeje 	<ul style="list-style-type: none"> • vztahy mezi lidmi: mezilidská komunikace • kulturní život: masová kultura, prostředky komunikace 	<p>MeV 5: Role médií v každodenním životě jednotlivce, vliv médií na uspořádání dne</p> <p>MeV 2: Rozdíl mezi reklamou a zprávou a mezi „faktickým“ a „fiktivním“ obsahem; Vztah mediálního sdělení a sociální zkušenosti</p> <p>MeV 1: Pěstování kritického přístupu ke zpravodajství a reklamě; Rozlišování zábavních prvků ve sdělení od informativních a společensky významných; Hledání rozdílu mezi informativním, zábavním a reklamním sdělením</p>
<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznává netolerantní, rasistické, xenofobní a extremistické projevy v chování lidí a zaujímá aktivní postoj proti všem projevům lidské nesnášenlivosti • rozlišuje projevy vlastenectví od projevů nacionalismu 	<ul style="list-style-type: none"> • rozpozná projevy národnostní a jiné nesnášenlivosti a navrhne způsob, jak tyto projevy zmírnit • rozezná asertivní a agresivní příklady mezilidské komunikace • rozezná projevy národnostní, náboženské aj. nesnášenlivosti, uvede způsob, jak lze tyto projevy zmírnit, ev. odstranit • dovede zaujmout postoj k projevům lidské nesnášenlivosti 	<ul style="list-style-type: none"> • vztahy mezi lidmi: konflikty v mezilidských vztazích, problémy lidské nesnášenlivosti • zásady lidského soužití: morálka a mravnost, svoboda a vzájemná závislost, pravidla chování 	

Očekávané výstupy RVP ZV	Konkrétní školní výstupy	Učivo	mezipředmětové vztahy, průřezová témata
ČLOVĚK, STÁT A HOSPODÁŘSTVÍ			
<ul style="list-style-type: none"> sestaví jednoduchý rozpočet domácnosti, uvede hlavní příjmy a výdaje, rozliší pravidelné a jednorázové příjmy a výdaje, zvaží nezbytnost jednotlivých výdajů v hospodaření domácnosti, objasní princip vyrovnaného, schodkového a přebytkového rozpočtu domácnosti 	<ul style="list-style-type: none"> na příkladech správně vystihne, z čeho vzniká rodinný rozpočet a jakým způsobem se příjmy rodiny dále přerozdělují (stálé výdaje, úspory) a popíše hospodaření s penězi – osobní (rodinný) rozpočet vysvětlí, jak mohou kupní možnosti jedince (rodiny) ovlivnit rozhodování o nakládání s osobním (rodinným) rozpočtem zhodnotí přínos racionálního hospodaření (s časem, duševním vlastnictvím, penězi, vlastními silami, přírodními zdroji apod.) pro svůj vlastní život a pro život společnosti respektuje zásady hospodárnosti 	<ul style="list-style-type: none"> hospodaření: rozpočet domácnosti 	
<ul style="list-style-type: none"> rozlišuje a porovnává různé formy vlastnictví, včetně duševního vlastnictví, a způsoby jejich ochrany, uvede příklady 	<ul style="list-style-type: none"> objasní, jaké místo má majetek mezi dalšími životními hodnotami správně rozezná odlišnosti v zacházení s veřejným a soukromým vlastnictvím a ve způsobech jeho využívání objasní potřebu uvádět zdroje informací, dodržovat autorská práva objasní potřebu legalizace softwaru, zvukových kopií apod. 	<ul style="list-style-type: none"> majetek, vlastnictví: formy vlastnictví; hmotné a duševní vlastnictví, je-jich ochrana; hospodaření s penězi, majetkem a různými formami vlastnictví 	

Očekávané výstupy RVP ZV	Konkrétní školní výstupy	Učivo	mezipředmětové vztahy, průřezová témata
	<ul style="list-style-type: none"> vyjmenuje hlavní způsoby a zdroje získávání, popř. ztráty majetku 		
<ul style="list-style-type: none"> vysvětlí, jakou funkci plní banky a jaké služby občanům nabízejí, vysvětlí význam úroku placeného a přijatého, uvede nejčastější druhy pojištění a navrhne, kdy je využít na příkladech ukáže vhodné využití různých nástrojů hotovostního a bezhotovostního placení, uvede příklady použití debetní a kreditní platební karty, vysvětlí jejich omezení 	<ul style="list-style-type: none"> zjistí příklady bankovních služeb pro občany vysvětlí, jakou funkci plní banky objasní úroky přijaté, placené, uvede příklad rozlišuje nejčastější druhy pojištění rozlišuje mezi hotovostním a bezhotovostním platebním stykem, vyjmenuje klady a zápory hotovostního a bezhotovostního platebního styku 	<ul style="list-style-type: none"> banky a jejich služby – aktivní a pasivní operace, úročení, pojištění, produkty finančního trhu pro investování a pro získávání prostředků peníze: formy placení 	
<ul style="list-style-type: none"> na příkladu chování kupujících a prodávajících vyloží podstatu fungování trhu, objasní vliv nabídky a poptávky na tvorbu ceny a její změny, na příkladu ukáže tvorbu ceny jako součet nákladů, zisku a DPH, popíše vliv inflace na hodnotu peněz 	<ul style="list-style-type: none"> vysvětlí, jakou funkci má práce v životě jednotlivce a společnosti, popíše základní funkce a principy dělby práce v rodině a ve společnosti rozlišuje pojmy nabídka a poptávka, na příkladech popíše, jak funguje trh 	<ul style="list-style-type: none"> principy tržního hospodářství: nabídka, poptávka, trh; podstata fungování trhu 	

Očekávané výstupy RVP ZV	Konkrétní školní výstupy	Učivo	mezipředmětové vztahy, průřezová témata
<ul style="list-style-type: none"> • uvede a porovná nejobvyklejší způsoby nakládání s volnými finančními prostředky a způsoby krytí deficitu 	<ul style="list-style-type: none"> • vede a porovná nejobvyklejší způsoby nakládání s volnými prostředky a způsoby krytí deficitu 	<ul style="list-style-type: none"> • hospodaření – příjmy, výdaje, úspory, investice, splátkový prodej, leasing 	
<ul style="list-style-type: none"> • na příkladu chování kupujících a prodávajících vyloží podstatu fungování trhu, objasní vliv nabídky a poptávky na tvorbu ceny a její změny, na příkladu ukáže tvorbu ceny jako součet nákladů, zisku a DPH, popíše vliv inflace na hodnotu peněz 	<ul style="list-style-type: none"> • objasní principy tržního hospodářství • orientuje se v tvorbě cen • objasní vliv inflace 	<ul style="list-style-type: none"> • principy tržního hospodářství: tvorba ceny, inflace 	
<ul style="list-style-type: none"> • rozlišuje, ze kterých zdrojů pocházejí příjmy státu a do kterých oblastí stát směřuje své výdaje, uvede příklady dávek a příspěvků, které ze státního rozpočtu získávají občané 	<ul style="list-style-type: none"> • vysvětlí, jaký význam mají daně z hlediska financování společensky důležitých nevýrobních oblastí národního hospodářství • objasní a zdůvodní význam stálé finanční podpory pro činnost institucí, které se zabývají sociální péčí o postižené, nemocné a staré osoby 	<ul style="list-style-type: none"> • rozpočet státu: typy rozpočtu a jejich odlišnosti, význam daní, 	

Očekávané výstupy RVP ZV	Konkrétní školní výstupy	Učivo	mezipředmětové vztahy, průřezová témata
ČLOVĚK, STÁT A PRÁVO			
<p>Žák:</p> <ul style="list-style-type: none"> objasní výhody demokratického způsobu řízení státu pro každodenní život občanů rozlišuje nejčastější typy a formy států a na příkladech porovná jejich znaky 	<p>Žák:</p> <ul style="list-style-type: none"> vysvětlí význam základních státoprávních pojmů (stát, prezident, parlament, vláda, volby) vyjmenuje nejčastější typy států a na příkladech porovná jejich znaky 	<ul style="list-style-type: none"> právní základy státu: typy a formy státu; státní občanství ČR 	
<ul style="list-style-type: none"> rozlišuje a porovnává úkoly jednotlivých složek státní moci ČR i jejich orgánů a institucí, uvede příklady institucí a orgánů, které se podílejí na správě obcí, krajů a státu 	<ul style="list-style-type: none"> na příkladech popíše, čím se zabývá obecní (městský) úřad a s jakými problémy se na něj můžeme obracet na příkladu samosprávy popíše základní principy demokratického řízení obce nebo města, vlastními slovy vyjádří, jaký význam mají komunální (místní) volby pro život obce i každého občana vysvětlí, jaké důležité funkce a úkoly plní správní a samosprávní orgány 		
<ul style="list-style-type: none"> přiměřeně uplatňuje svá práva včetně práv spotřebitele a respektuje práva a oprávněné zájmy druhých lidí, posoudí význam ochrany lidských práv a svobod 	<ul style="list-style-type: none"> objasní, jaký význam má zakotvení lidských práv v dokumentech, uvede nejdůležitější dokumenty upravující lidská práva popíše, která základní práva dítěte vymezuje Úmluva o právech dítěte a Ústavní listina práv a 	<ul style="list-style-type: none"> lidská práva: základní lidská práva, práva dítěte, jejich ochrana; úprava lidských práv a práv dětí v dokumentech; 	<p>VDO 2: Občan jako odpovědný člen společnosti (jeho práva a povinnosti, schopnost je aktivně uplatňovat, přijímat</p>

Očekávané výstupy RVP ZV	Konkrétní školní výstupy	Učivo	mezipředmětové vztahy, průřezová témata
	<p>svobod, uvede příklady porušování a ohrožování těchto práv pro vlastní život a objasní možné důsledky porušování základních lidských práv a svobod</p> <ul style="list-style-type: none"> navrhne způsoby, jak se může člověk domáhat svých lidských práv v případě jejich ohrožování nebo porušování (např. i prostřednictvím mezinárodních iniciativ) 	poškození lidských práv, šikana, diskriminace	<p>odpovědnost za své postoje a činy, angažovat se a být zainteresovaný na zájmu celku); Úloha občana v demokratické spol.</p> <p>OSV 7: Mezilidské vztahy</p> <p>VDO 2: Listina základních práv a svobod, práva a povinnosti občana; Základní principy a hodnoty demokratického politického systému (právo, spravedlnost, diferenciacce, různorodost)</p>
<ul style="list-style-type: none"> vyloží smysl voleb do zastupitelstev v demokratických státech a uvede příklady, jak mohou výsledky voleb ovlivňovat každodenní život občanů 	<ul style="list-style-type: none"> uvede příklady výhod demokratického řízení státu vysvětlí volební systém ČR objasní, jaký význam mají volby v demokratické společnosti, vysvětlí, jak mohou volby ovlivnit tvářnost politického zaměření státu 	<ul style="list-style-type: none"> principy demokracie: význam a formy voleb do zastupitelstev 	<p>VDO 4: Principy demokracie</p> <p>VDO 3: Volební systémy a demokratické volby a politika (parlamentní, krajské a komunální volby);</p>
<ul style="list-style-type: none"> objasní význam právní úpravy důležitých vztahů – vlastnictví, pracovní poměr, manželství 	<ul style="list-style-type: none"> vysvětlí, za jakých podmínek může člověk uzavřít manželství a které okolnosti jsou důležité pro uznání platnosti manželství objasní, jaký význam má zodpovědný výběr životního partnera pro další život 	<ul style="list-style-type: none"> právo v každodenním životě: důležité právní vztahy a závazky z nich vyplývající; základní práva spotřebitele, styk s úřady 	

Očekávané výstupy RVP ZV	Konkrétní školní výstupy	Učivo	mezipředmětové vztahy, průřezová témata
	<ul style="list-style-type: none"> • objasní, v čem spočívá podstata právní ochrany manželství a rodičovství, uvede příklady péče státu o mladou rodinu • vysvětlí, jaká základní práva mohou rodiče uplatňovat vůči sobě navzájem a jaké základní povinnosti mají vůči svým dětem • objasní, jaký význam má mravní a právní ochrana dítěte v případě rozvodu jeho rodičů • vyjmenuje instituce rodinného poradenství, vysvětlí, jaké problémy mohou partnerům pomoci řešit • vysvětlí rozdíl mezi pěstounskou péčí a osvojením a uvede, jaké právní následky jsou s tím spojeny 		
<ul style="list-style-type: none"> • uvede příklady některých smluv upravujících občanskoprávní vztahy – osobní přeprava; koupě, oprava či pronájem věci 	<ul style="list-style-type: none"> • uvede příklady některých smluv • správně rozlišuje, k jakému účelu se používají vybrané typy smluv, na příkladech vysvětlí, jaká práva a povinnosti z nich pro občana vyplývají • vysvětlí, jaké právní úkony je způsobilý provádět a jaké jsou jejich právní důsledky • popíše některé jednoduché právní úkony, které provádí – např. smlouva při kupování věcí apod. 	<ul style="list-style-type: none"> • právo v každodenním životě: význam právních vztahů; důležité právní vztahy a závazky z nich vyplývající; základní práva spotřebitele; styk s úřady 	

Očekávané výstupy RVP ZV	Konkrétní školní výstupy	Učivo	mezipředmětové vztahy, průřezová témata
<ul style="list-style-type: none"> rozlišuje a porovnává úkoly orgánů právní ochrany občanů, uvede příklady jejich činnosti a spolupráce při postihování trestných činů 	<ul style="list-style-type: none"> rozlišuje typické vlastnosti a charakteristické rysy režimů demokratických a autokratických, uvede jejich příklady vysvětlí, jaký význam má pro život společnosti i jednotlivce dodržování právních norem a objasní možné důsledky nedodržování nebo porušování právních norem správně rozlišuje, ve kterých oblastech života se uplatňuje právo občanské, pracovní, rodinné, trestní, správní a ústavní – vzájemně je porovnává objasní činnosti zákonodárných, výkonných, správních a soudních orgánů státu vymezí, kdy a za jakých okolností vzniká způsobilost člověka k právním úkonům, popíše, jaká základní práva a povinnosti tím přebírá zjistí, ve kterých právních dokumentech může občan vyhledat důležité informace o občanskoprávních vztazích vysvětlí význam orgánů právní ochrany občanů vyhledá příklady trestných činů narušujících občanské soužití (násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci) a uvede příklady spolupráce při postihování těchto činů 	<ul style="list-style-type: none"> právní základy státu: Ústava ČR; složky státní moci, jejich orgány a instituce, obrana státu principy demokracie: znaky demokratického způsobu rozhodování a řízení státu; politický pluralismus právní řád České republiky: význam a funkce právního řádu, orgány právní ochrany občanů, soustava soudů, právní norma, předpis, publikování právních předpisů 	<p>VDO 4 Principy demokracie jako formy vlády a způsobu rozhodování</p>

Očekávané výstupy RVP ZV	Konkrétní školní výstupy	Učivo	mezipředmětové vztahy, průřezová témata
<ul style="list-style-type: none"> • diskutuje o příčinách a důsledcích korupčního jednání 	<ul style="list-style-type: none"> • vysvětlí, jaký význam má pro život jednotlivců a společnosti právní úprava některých oblastí společenského života • rozlišuje pojmy právní předpis, právní norma a zákon • na příkladu vztahu státní správy a samosprávy popíše základní principy a způsoby demokratického řízení státu • objasní činnosti zákonodárných, výkonných, správních a soudních orgánů státu • uvede, jak se může občan podílet na veřejných záležitostech 		<p>MeV 5: Role médií v každodenním životě jednotlivce, vliv médií na postoje a chování; Role médií v politickém životě (volební kampaně a jejich význam)</p>
<ul style="list-style-type: none"> • rozpozná protiprávní jednání, rozliší přestupek a trestný čin, uvede jejich příklady 	<ul style="list-style-type: none"> • na příkladech rozpozná rozdíly mezi přestupkem a trestným činem, popíše, jaké možné sankce z nich pro člověka vyplývají • objasní význam a úkoly soudů, advokacie a notářství 	<ul style="list-style-type: none"> • protiprávní jednání: druhy a postihy protiprávního jednání včetně korupce, trestní postižitelnost; porušování předpisů v silničním provozu, porušování práv k duševnímu vlastnictví 	
<ul style="list-style-type: none"> • dodržuje právní ustanovení, která se na něj vztahují, a uvědomuje si rizika jejich porušování 	<ul style="list-style-type: none"> • zdůvodní příklady protispolečenských jevů, jejich možné příčiny a důsledky • uvede příklady nezákonného a manipulativního jednání médií, extremistických skupin, sekt apod. 		

Očekávané výstupy RVP ZV	Konkrétní školní výstupy	Učivo	mezipředmětové vztahy, průřezová témata
MEZINÁRODNÍ VZTAHY, GLOBÁLNÍ SVĚT			
<ul style="list-style-type: none"> • uvede některé globální problémy současnosti, vyjádří na ně svůj osobní názor a popíše jejich hlavní příčiny i možné důsledky 	<ul style="list-style-type: none"> • charakterizuje nejzávažnější planetární problémy současnosti a způsoby jejich řešení (třídění odpadů...) • charakterizuje nejzávažnější planetární problémy současnosti a způsoby jejich řešení • objasní význam společného řešení globálních problémů a uvede příklady zapojení ČR do mezinárodních iniciativ 	<ul style="list-style-type: none"> • globalizace: projevy, významné globální problémy • práce s aktuálními tiskovinami 	<p>EV 3: Průmysl a životní prostředí</p> <p>EV 4: Nerovnoměrnost života na Zemi</p>
<ul style="list-style-type: none"> • objasní souvislosti globálních a lokálních problémů 	<ul style="list-style-type: none"> • popíše způsoby, jak se může dospělý člověk i nezletilý jedinec osobně podílet na ochraně přírodního a kulturního prostředí svého bydliště (obce, regionu) • na příkladech vysvětlí význam společného řešení některých globálních problémů • popíše a vysvětlí příčiny a důsledky aspoň dvou globálních problémů 		
<ul style="list-style-type: none"> • popíše vliv začlenění ČR do EU na každodenní život občanů, uvede příklady práv občanů ČR v rámci EU i 	<ul style="list-style-type: none"> • na příkladu ČR vyloží a zdůvodní podmínky členství v EU, uvede, jaké výhody, ale i nevýhody může toto členství ČR přinést • uvede příklad uplatňování svých práv v rámci EU 	<ul style="list-style-type: none"> • evropská integrace: podstata, význam, výhody; Evropská unie a ČR • mezinárodní spolupráce: ekonomická, politická a 	<p>VMEGS 2: Státní a evropské symboly</p> <p>VMEGS 3: Evropská integrace; Instituce EU a jejich fungování</p>

Očekávané výstupy RVP ZV	Konkrétní školní výstupy	Učivo	mezipředmětové vztahy, průřezová témata
možných způsobů jejich uplatňování	<ul style="list-style-type: none"> • objasní význam OSN a NATO při řešení konfliktů a při zajišťování bezpečnosti • doloží příklady činnosti některých významných mezinárodních společenství (EU, OSN, UNESCO, UNICEF, WHO) 	bezpečnostní spolupráce mezi státy, významné mezinárodní organizace (Rada Evropy, NATO, OSN...)	VMEGS 3: Čtyři svobody a jejich dopad na život jedince; Co Evropu spojuje a co ji rozděluje; Mezinárodní organizace